

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง” นี้มีแนวคิดทฤษฎีตลอดจนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การกระทำผิด ความผิด การก่ออาชญากรรม เพื่ออธิบายถึงสภาวะการก่ออาชญากรรม ตลอดจนสาเหตุการกระทำผิด แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด หรือผู้ต้องขัง การควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และประกอบด้วยผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- ทฤษฎีหลายสาเหตุการเกิดอาชญากรรม
- ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory)
- ทฤษฎีทางการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)
- ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกันของเอ็ดวิน ชัทเธอร์แลนด์ (Sutherland's Differential Associations Theory)

- ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theory)
- แนวคิดและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำ

2. การกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวาง

- สถิติการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง
- ลักษณะการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง
- มาตรการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางบางขวาง

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีหลายสาเหตุการเกิดอาชญากรรม

แมนไฮม์ นักอาชญาวิทยาชาวอังกฤษ ได้ศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดอาชญากรรมนั้น คือ ปัจจัยทางกายภาพ และปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทั้งสองด้านนี้ถูกส่งผ่านไปยังจิตใจทางจิต นั่นคือ ปัจจัยทางกายภาพ และปัจจัยทางสังคมจะก่อให้เกิดอาชญากรรมก็ต่อเมื่อจิตใจเป็นตัวแปรที่เด่นชัดที่จะนำไปสู่การเกิดอาชญากรรม นั่นคือ ตามแนวคิดของแมนไฮม์เน้นความสำคัญของจิตใจ หากขาดแรงจูงใจของจิตใจแล้วอาชญากรรมก็ไม่เกิดขึ้น

เวสต์ตัน และ เวลส์ ได้ตั้งทฤษฎีหลายสาเหตุโดยแยกปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความบกพร่องทางร่างกาย รวมความบกพร่องทางจิตใจ ปัจจัยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม และปัจจัยสถานการณ์ในขณะนั้น ซึ่งทั้งสามปัจจัย เมื่อรวมกันในระดับหนึ่งจะทำให้เกิดอาชญากรรม และอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจะเป็นอาชญากรรมตามโอกาส และเมื่อพัฒนาขึ้นจะกลายเป็นอาชญากรรมกระทำผิดซ้ำซาก ปัจจัยที่ทำให้คนประกอบอาชญากรรมไม่สามารถจัดระดับความสำคัญได้ เพราะบางครั้งมีเพียงปัจจัยเดียวคนก็กระทำผิด นั่นคือ แนวคิดของเวลส์ และเวสต์ตัน เห็นว่าปัจจัยเดียวก็ทำให้เกิดอาชญากรรมได้ โดยละไว้สำหรับปัจจัยทางจิตใจซึ่งไม่อาจมองข้ามปัจจัยทางจิตใจไปได้ โดยสรุปความคิดของเวสต์ตัน และเวลส์ สอดคล้องกับแนวคิดของแมนไฮม์

ทฤษฎีความกดดันทางสังคม (Strain Theory)

ผลงานของนักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันชื่อโรเบิร์ตเมอร์ตัน อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลว่าเกิดจากความขัดแย้งระหว่างค่านิยมของสังคมกับวิถีในการบรรลุวัตถุประสงค์ ความขัดแย้งนี้มีต้นกำเนิดมาจากโครงสร้างทางสังคม แนวความคิดที่ว่าปัจจัยทางสังคมเป็นสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมได้เริ่มต้นมาจากการศึกษาของอีมีล เดอร์คไรม์ (Emile Durkeim) นักสังคมศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ผู้ริเริ่มให้แนวความคิดในการอธิบาย สาเหตุของอาชญากรรมจากโครงสร้างของสังคม และเป็นบุคคลแรกที่ใช้คำนิยามเกี่ยวกับสภาวะสังคม ที่ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบในการควบคุมพฤติกรรมบุคคลในสังคมว่า “อโนมี” (Anomie) ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบของแนวความคิดริเริ่มในการมองปัญหาอาชญากรรมว่าเกิดจากปัจจัยทางสังคม

แนวความคิดของเดอว์คาร์ม

เดอว์คาร์มได้ให้คำนิยามว่า “อนิมี่” (Anomie) ในหนังสือ “การแบ่งแยกแรงงานในสังคม” โดยให้ความหมายว่า “สภาวะที่บรรทัดฐานของสังคมอยู่ในสภาพที่ไร้ความหมายต่อประชาชน เป็นเหตุให้ไม่สามารถเป็นกลไกควบคุมทางสังคมได้ต่อไป” สภาวะเช่นนี้ในสังคมจะมีอาชญากรรมเกิดขึ้นมาก และสภาวะ “อนิมี่” มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สภาพสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต่อมาได้นำคำนี้มาใช้อีกในหนังสือ “การกระทำอัตวินิบาตกรรม” โดย เชื่อว่าสภาพไร้บรรทัดฐาน หรือ Anomie เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลฆ่าตัวตาย เพราะ มีความรู้สึกที่ไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมทางสังคม สืบเนื่องมาจากสังคมได้เปลี่ยนแปลงสภาพเป็นสังคมที่มีสภาวะ “อนิมี่” หรือสังคมไร้บรรทัดฐานอย่างรวดเร็ว จนบุคคลไม่อาจปรับสภาพจิตใจให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้

เดอว์คาร์ม ได้อธิบายว่า พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ปกติของสังคม สาเหตุมนุษย์มีความต้องการที่ไม่มีขอบเขตและไร้ขีดจำกัด ในภาวะปกติของสังคมจะมีกฎหมายหรือระเบียบเป็นกลไกควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคม เมื่อสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไม่เร็ว อาชญากรรมก็จะเกิดขึ้นในลักษณะที่สังคม หรือบุคคลในสังคมสามารถยอมรับหรือทนได้ในทางตรงกันข้าม หากสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกฎระเบียบที่มีอยู่ก็จะมีประสิทธิภาพในการควบคุมความต้องการของบุคคลได้ เป็นเหตุให้สังคมอยู่ในสภาพที่ไร้บรรทัดฐาน เรียกว่า “อนิมี่” และนำไปสู่ปรากฏการณ์อาชญากรรมที่มากจนสังคมไม่อาจมีสภาพปกติสุขได้ ปรากฏการณ์นี้ได้เกิดขึ้นในประเทศแถบยุโรปในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมมากกว่าวิธีการที่ได้รับความนิยม ในสภาวะการณ์เช่นนี้ชนชั้นล่างก็จะได้รับความกดดันมากกว่าชนชั้นอื่นในสังคม เป็นเหตุให้ต้องมีการตอบโต้ต่อความกดดันจากวัฒนธรรมนี้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติของบุคคลนั้นที่มีต่อจุดมุ่งหมายและวิธีการทางสังคมโดยเมอร์ตันได้เสนอแนวทางที่บุคคลจะตอบโต้ต่อความกดดันนี้ 5 แนวทาง คือ การปฏิบัติตาม (Conformity) การเปลี่ยนแปลง (Innovation) การยึดถือวัฒนธรรมใหม่ (Ritualism) การล่าถอยหรือยอมแพ้ (Retreatism) และการปฏิบัติ (Rebellion)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีทางอาชญาสังคมศาสตร์เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคล จะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่อยู่ใกล้ตัว บุคคลมีแนวโน้มที่จะเข้าไปอยู่ในสังคมหรือสร้างสังคมที่มีสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับพฤติกรรม ความเชื่อ และเครือข่ายความผูกพันของบุคคลนั้น จึงมี

งานศึกษาวิจัยทางอาชญาวิทยาจำนวนมากที่ได้ข้อสรุปว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของพฤติกรรมอาชญากรรมของเยาวชน ก็คือ การมีเพื่อนที่เป็นอาชญากร กลุ่มทฤษฎีวัฒนธรรมรองก็มีสมมติฐานที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์นี้

ทฤษฎีวัฒนธรรมรองได้นำเสนอว่าบุคคลในชุมชนของชนชั้นล่างมีแนวโน้มที่จะเลือกพฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย สาเหตุจากถูกปิดกั้นโอกาสที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของสังคมตามวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายและกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะเรียนรู้วิธีการในการบรรลุจุดมุ่งหมายทางสังคมที่ผิดกฎหมาย พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นสามารถเรียนรู้ได้ แต่ก็ไม่นับว่าสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ทฤษฎีกลุ่มนี้มุ่งเน้นและนำเสนอในเรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อพฤติกรรมอาชญากร

เกเบรียล เทรด ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานที่แตกต่างจากทฤษฎีของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม ว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ ทั้งนี้โดยมนุษย์ได้เรียนรู้แนวความคิดจากการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น และแนวความคิดนี้เองก็ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของบุคคลนั้น ทฤษฎีของเกเบรียล เทรด ได้นำเสนอในรูปแบบของ “กฎของการลอกเลียนแบบ” (Laws of Limitations) ซึ่งมีการแบ่งแยกออกเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการเกิดอาชญากรรมจากการเลียนแบบ

กฎข้อแรกของเทรดกล่าวว่า บุคคลจะเลียนแบบบุคคลอื่นเป็นสัดส่วนกับการที่ได้เข้าไปใกล้ชิดติดต่อกับบุคคลนั้น ดังนั้นการเลียนแบบจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งและเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วในสังคมเมืองเทรดเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “แฟชั่น” (Fashion) ในขณะที่สังคมชนบทการเลียนแบบจะเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งและเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ เทรดเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ธรรมเนียม” (Custom) และนำเสนอว่าอาชญากรรมเริ่มต้นในลักษณะที่เป็นแฟชั่น และต่อมาก็กลายเป็นธรรมเนียมเช่นเดียวกันกับปรากฏการณ์ธรรมชาติทั่วไป

กฎข้อที่สองมีว่า ผู้ที่มีลักษณะด้อยกว่าจะเลียนแบบผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เทรดได้ศึกษาย้อนกลับไปถึงประวัติศาสตร์ของอาชญากรรมหลายประเภท เช่น การร่อนแร่เฟนเจอร์ การเมาสุราและการฆาตกรรม และพบว่าอาชญากรรมประเภทนี้ในระยะเริ่มแรกจะกระทำโดยการเลียนแบบ และเทรดได้นำเสนอว่าอาชญากรรมหลายประเภทได้เกิดขึ้นในสังคมเมืองมาก่อนต่อมาจึงได้ถูกเลียนแบบโดยบุคคลในสังคมชนบท

กฎข้อที่สามของการเลียนแบบ คือ แฟชั่นใหม่จะไปแทนที่แฟชั่นที่เก่า อาทิ การฆ่าผู้อื่นด้วยมีดจะค่อย ๆ ลดจำนวนลง และถูกแทนที่ด้วยการฆ่าผู้อื่นอาวุธปืนหรือระเบิด

ทฤษฎีเลียนแบบของเทรตในระยแรกไม่ค่อยได้รับความสนใจ เนื่องจากทฤษฎีสำนักอาชญาแบบปฏิฐานนิยมได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางและเป็นทฤษฎีที่ขัดแย้งกับแนวความคิดในสมัยนั้น ประกอบกับหลักการสำคัญในทฤษฎีของเทรตดูเหมือนกับเป็นสิ่งธรรมดาเกินไป นักอาชญาวิทยาสมัยนั้นไม่ให้ความสนใจเพราะไม่คิดว่าจะนำไปอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมได้ จนกระทั่งซัทเธอร์แลนด์ได้นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมขึ้นมาในปี ค.ศ. 1924 ได้ทำให้นักอาชญาวิทยาหันมาให้ความสนใจกับแนวความคิดที่ว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้

ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน (Sutherland's Differential Associations Theory)

เอ็ดวิน ซัทเธอร์แลนด์ (1883-1950) ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดท่านหนึ่งในศตวรรษที่ 20 ซัทเธอร์แลนด์ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยชิคาโก หลังจากนั้นก็ได้มีผลงานทางอาชญาวิทยาเป็นจำนวนมาก แต่ผลงานทางวิชาการที่ทำให้ซัทเธอร์แลนด์ได้รับชื่อเสียงมากก็คือ ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน (Differential Associations Theory) ขโมยมืออาชีพ (Professional Theft) และอาชญากรรมคอเช็ตขาว (White-collar Crime) โดยเฉพาะทฤษฎีการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจ และนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมอาชญากรรม

ในช่วงแรกซัทเธอร์แลนด์จะพัฒนาทฤษฎีอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมขึ้นมา ขณะนั้นการอธิบายอาชญากรรมหลายปัจจัย (Multiple-factor Approach) มาอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรม ปัจจัยหรือตัวแปรที่สำคัญ อาทิ โรคจิต ครอบครัแตกแยก อายุ ชนชั้นทางสังคม การเป็นเยาวชน บิดามารดาติดแอลกอฮอล์หรือยาเสพติด ซัทเธอร์แลนด์พัฒนาทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่สามารถใช้อธิบายสาเหตุอาชญากรรมได้ครอบคลุมจนกระทั่งได้นำเสนอทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1924 หนังสือชื่อ “อาชญาวิทยา” (Criminology) ได้มีการพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง หนังสือเล่มแรกยังไม่อ้างถึงหลักการสำคัญของทฤษฎีนี้มากเท่าใดนัก ต่อมาในหนังสือเล่มแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สองได้รับการตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1934 ซัทเธอร์แลนด์ได้นำเสนอทฤษฎีนี้เฉพาะในแนวความคิดเบื้องต้น ทฤษฎีนี้ได้ถูกนำเสนอเต็มรูปแบบในเล่ม แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สามในปี ค.ศ. 1939 ซัทเธอร์แลนด์ได้นำเสนอว่ากระบวนการสำคัญและเฉพาะเจาะจงที่พัฒนาพฤติกรรมอาชญากรรมของมนุษย์คือการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีความแตกต่าง ในด้านความเป็นอาชญากรและความเป็นพลเมืองดี ทฤษฎีของซัทเธอร์แลนด์นับได้ว่าเป็นทฤษฎีแนวโครงสร้างทางสังคม สาเหตุของการคบหาสมาคมกับ

บุคคลที่แตกต่างกันนั้นมาจากสังคมที่ไร้ระเบียบและสังคมที่มีความขัดแย้งกันในการพัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นมา ชัทเธอร์แลนด์ได้รับอิทธิพลจากงานศึกษาทางอาชญาวิทยาจำนวน 3 เรื่อง เรื่องแรกเป็นผลงานทฤษฎีสังคมไร้ระเบียบของ ชอร์และแมคเคย์ เป็นการอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมในชุมชนเสื่อมโทรมของเมืองใหญ่ ว่าเกิดจากการที่ชุมชนขาดกลไกควบคุมทางสังคมและการเปิดโอกาส ให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนสามารถเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมได้ งานศึกษาที่สองเป็นของ ซิลิน ที่นำเสนอว่าอาชญากรรมมีรากฐานมาจากความขัดแย้งทางวัฒนธรรมของคนในสังคม ความขัดแย้งนี้เป็นสาเหตุทำให้บุคคลมีความเชื่อหรือความเห็นแตกต่างกันในพฤติกรรมเดียวกัน และงานศึกษาที่สามเป็นผลงานของชัทเธอร์แลนด์ เรื่อง ขโมยมืออาชีพ (Professional Theft) สรุปใจความสำคัญได้ว่าบุคคลทุกคนไม่สามารถเป็นขโมยมืออาชีพได้ การที่จะเป็นขโมยมืออาชีพบุคคลต้องได้รับการยอมรับให้เข้ากับกลุ่มมิจฉาชีพก่อน แล้วจึงจะได้รับการปลุกฝังหรือสั่งสอนวิธีการในการลักทรัพย์ จะเห็นได้ว่างานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ของ ชัทเธอร์แลนด์ จะมีมุมมองต่อพฤติกรรมอาชญากรรมว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ที่บุคคลธรรมดาทุกคนสามารถเรียนรู้ได้หากมีโอกาส

กระบวนการที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาชญากรรมมีดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้
2. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น ตามกระบวนการติดต่อสื่อสาร
3. การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นเกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่สนิทสนมใกล้ชิดกัน
4. พฤติกรรมอาชญากรรมได้รับการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้นี้จะรวมถึง (1) เทคนิคในการกระทำความผิด บางครั้งก็สลับซับซ้อนแต่บางครั้งก็ง่าย (2) ทิศทางเฉพาะของแรงดลใจแรงผลักดัน การใช้เหตุผล ทศนคติเกี่ยวกับการกระทำความผิด
5. เรียนรู้จากการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย บางสังคมบุคคลอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ขณะที่บุคคลอื่นอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมาย
6. การการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกันก็คือ บุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำความผิด เพราะว่า ความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความเห็นด้วยกับการไม่ละเมิดกฎหมาย

7. บุคคลที่แตกต่างกันอาจจะแตกต่างกันในด้าน ความถี่ ระยะเวลาการให้ความสำคัญ และความเข้มข้น หมายความว่าถึงลักษณะของความแตกต่างกันของการคบหาสมาคม ระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรม

8. กระบวนการของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม โดยการคบหาสมาคมกับรูปแบบของอาชญากรรมและต่อต้านอาชญากรรมจะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานที่เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป

9. พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมทั่วไป พฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรมก็มีความต้องการและค่านิยมเดียวกัน บุคคลลักทรัพย์ก็เพื่อต้องการความมั่นคงในการเงิน การที่ทำงานหนักเพื่อความมั่นคงในการเงิน ความพยายามที่จะอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมจากแรงผลักดันและค่านิยมทั่วไป เช่น ความสุข การดิ้นรน เพื่อสถานภาพทางสังคม แรงกระตุ้นจากเงิน หรือความผิหวัง ฯลฯ

การคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน (Differential Association)

กระบวนการที่บุคคลได้มีประสบการณ์ ค่านิยม ในการให้ความยอมรับ หรือไม่ยอมรับพฤติกรรมผิดกฎหมาย หรือถูกต้องตามกฎหมาย หลักการนี้ครอบคลุมทั้งมิติในการคบหาสมาคมกันและค่านิยมของสังคม มิติในการคบหาสมาคมกันคือการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เข้าร่วมในพฤติกรรมเดียวกัน ส่วนมิติทางค่านิยมนั้นเป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้ประสบกับรูปแบบต่าง ๆ ของบรรทัดฐานและค่านิยมในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น

สังคมที่บุคคลได้มีการคบหาสมาคมด้วยนั้นนอกจากจะให้การยอมรับแล้ว ยังเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีการเลียนแบบและการสนับสนุนพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมถูกกฎหมาย กลุ่มบุคคลที่สำคัญก็คือ ครอบครัวและเพื่อนฝูง สำหรับกลุ่มที่สำคัญรองลงมาก็คือเพื่อนบ้าน โบสถ์ อาจารย์หรือครู กฎหมายและผู้มีอำนาจปกครอง ตลอดจนสื่อมวลชนหรือแหล่งที่มาของทัศนคติหรือรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้การคบหาสมาคมที่เกิดขึ้นก่อนมีระยะเวลานานกว่ามีความถี่บ่อยครั้งกว่า และบุคคลหรือสิ่งที่เป็นต้นแบบให้ความสำคัญมากกว่าหรืออยู่ใกล้ชิดติดมากกว่า ก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลผู้นั้นมากกว่า

การเลียนแบบ หมายถึง การเข้าไปยุ่งเกี่ยวในพฤติกรรมหลังจากที่ได้มีการสังเกตพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันของบุคคลอื่น การเลียนแบบจะเกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะ และรูปแบบของพฤติกรรมที่ถูกสังเกต ตลอดจนผลที่ได้รับจากพฤติกรรมนั้น การสังเกตรูปแบบที่เด่นชัดในกลุ่มบุคคลที่สำคัญและจากสื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่ถูกกฎหมายและผิด

กฎหมาย และการสังเกตดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการสร้างพฤติกรรมใหม่มากกว่าที่จะคงไว้ หรือหยุดพฤติกรรมที่ได้สร้างขึ้นมาแล้ว และมีความสำคัญต่อการรักษาพฤติกรรมที่ได้เกิดขึ้น

ทฤษฎีติดตรา (Labeling Theory)

แนวคิดทางวิชาการที่สนับสนุนความคิดของทฤษฎีติดตรามีหลายท่านด้วยกัน ซึ่งแต่ละท่านก็มีการนำเสนอทฤษฎีแนวนี้ออกมาในช่วงเวลาไม่พร้อมกัน อีกทั้งแนวความคิดนี้ยังมีความแตกต่างกันในเรื่องของกระบวนการในการติดตราบุคคลที่กระทำผิดกฎหมายด้วย แต่ที่ได้จัดกลุ่มให้นักวิชาการเหล่านี้อยู่ในกลุ่มทฤษฎีติดตรา ก็เนื่องจากมีแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมตรงกันหรือสอดคล้องกันว่า พฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนเกิดจากกระบวนการที่ปัจเจกชนได้ให้ความหมายแก่ตนเองว่าเป็นอาชญากร หรือผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและเป็นผลสะท้อนมาจากการที่ปัจเจกชนได้ถูกติดตรา หรือประณามจากหน่วยงานของรัฐหรือประชาชนในสังคม อย่างไรก็ตาม หน้าที่สำคัญของนักทฤษฎีแนวนี้ก็คือ พยายามเข้าใจหรืออธิบายถึงกระบวนการที่ความหมายของพฤติกรรมอาชญากรรม หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีอิทธิพลต่อปฏิกิริยาโต้ตอบหรือแนวความคิดของบุคคลในสังคม ตลอดจนพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่ถูกมองว่าเป็นอาชญากรหรือบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรืออาจกล่าวได้ว่าการติดตราเป็นตัวแปรอิสระที่อาจทำให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรรม หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนในลักษณะถาวร หรือคงทน

สาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมตามทฤษฎีติดตรา จะแตกต่างไปจากทฤษฎีทั่วไป ในกรณีที่ทฤษฎีนี้อธิบายว่า กลไกควบคุมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นโดยบุคคลในสังคมหรือเจ้าหน้าที่ ในกระบวนการยุติธรรมเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ทฤษฎีแนวนี้ ทำให้นักอาชญาวิทยาหันมามองดูถึงผลเสียของกลไกควบคุมทางสังคมของรัฐ ซึ่งนับว่าเป็นแนวความคิดใหม่ที่ให้นักอาชญาวิทยาหันมาให้ความสนใจในสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมว่า เกิดจากอิทธิพลของการลงโทษทางสังคม ต่อพฤติกรรมที่ถูกกำหนดว่าเป็นอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนแม้ว่าทฤษฎีติดตรายังต้องการงานศึกษาวิจัยมาสนับสนุนว่า เป็นทฤษฎีที่อาชญาวิทยาที่สมบูรณ์ทฤษฎีหนึ่ง หากทฤษฎีนี้มีอิทธิพลต่อวงการอาชญาวิทยาพอสมควรประการแรกคือ ทฤษฎีนี้ทำให้นักอาชญาวิทยาหันมาให้ความสนใจถึงอิทธิพลด้านลบของกลไกควบคุมทางสังคม ตลอดจนวิธีการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดกฎหมายหรือวิธีดำเนินการกับบุคคลที่ผิดปกติ จะเห็นได้จากการที่มีนักอาชญาวิทยาหลายท่านได้นำเสนอให้เห็นถึงผลด้านลบของการลงโทษในลักษณะที่ทำให้ผู้กระทำผิด เกิดความอับอายหรือคับแค้นใจ เช่น

การลงโทษโดยเปิดเผย การลงโทษที่เป็นการลดสถานภาพของผู้กระทำผิด และการลงโทษในลักษณะให้มีการขอโทษอย่างเปิดเผย คาร์ป ได้ให้ความเห็นว่าการลงโทษที่มีผลทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความอับอายนั้น จะทำให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความคับแค้นใจหรือมีความคิดว่าเป็นบุคคลที่สังคมไม่พึงปรารถนา จึงไม่ต้องการที่จะให้ความร่วมมือหรือปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมแต่อย่างใด ดังนั้นการลงโทษลักษณะนี้อาจทำให้บุคคลเหล่านี้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีกต่อไปโดยไม่สามารถแก้ไขได้

อีกประการหนึ่ง ทฤษฎีตีตราได้นำเสนอประเด็นใหม่ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรม ได้แก่ อำนาจโดยทฤษฎีแนวนีชี้ให้เห็นว่าการที่บุคคลถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากรหรือบุคคลผิดปกติไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมบุคคลที่มีแนวโน้มว่าจะถูกกำหนดให้เป็นความผิดกฎหมายหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น จะขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นอยู่ในกลุ่มของชนชั้นที่มีอำนาจในการออกกฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นอำนาจในสังคมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีส่วนทำให้พฤติกรรมของบุคคลเป็นความผิดหรือความเบี่ยงเบนได้

แนวคิดและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายในเรือนจำ

มนุษย์จำเป็นจะต้องสร้างกฎกติกา ข้อบังคับ เพื่อกำหนดให้คนในสังคมปฏิบัติเพื่อให้คนในสังคมสามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายในการที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานที่บุคคลคาดหวังว่าจะได้รับการมาอยู่ร่วมกันในสังคม อาทิ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการรักษาเผ่าพันธุ์ เป็นต้น

มีกติกาข้อบังคับเพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติ และข้อกำหนดไม่ให้ปฏิบัติ หากผู้ใดฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว ก็จะถูกลงโทษ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญานั้นถือว่ารัฐมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมหรือประเทศ หรือที่เรียกกันว่าการรักษาความมั่นคงภายใน อันหมายถึง การรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตลอดจนการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างยุติธรรมและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

รัฐจะมีบทบาทเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชนที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในรูปของการบังคับระเบียบกฎหมายนั้น ก็เพื่อเป็นกลไกในการควบคุมสังคม และจำกัดพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้ปฏิบัติตาม บุคคลใดละเลยฝ่าฝืนก็就会被ลงโทษ จุดมุ่งหมายของการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็คือการป้องกันไม่ให้บุคคลในสังคมที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี กระทำการสร้างความเดือดร้อนให้แก่สมาชิก

ให้แก่สมาชิกที่มีพฤติกรรมดี สิ่งที่กำลังกล่าวมาข้างต้น สามารถกล่าวโดยรวมได้ว่าเป็น “ กระบวนการยุติธรรมของสังคม ”

กระบวนการยุติธรรมของไทยจะประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวน ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการปฏิบัติต่อการกระทำผิดทางอาญา โดยเจ้าพนักงานตำรวจที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานสืบสวนและสืบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครอง เป็นผู้ทำการค้นหา สืบสวนสอบสวนเพื่อให้รู้หรือได้ข้อเท็จจริง และความจริง เพื่อจะได้ดำเนินการต่อผู้ที่กระทำผิดตามกระบวนการยุติธรรม

2. ขั้นตอนการฟ้อง เป็นขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานอัยการจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐในการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือความจริง จากขั้นตอนของการสืบสวนสอบสวน

3. ขั้นตอนการชี้ขาด ขั้นตอนนี้จะมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้พิพากษาทำหน้าที่ในการพิจารณาข้อคำฟ้องหรือข้อกล่าวหาของพนักงานอัยการได้นำเสนอประกอบคำกล่าวหาหรือคำฟ้องนั้น ว่าจะมีความผิดจริงหรือไม่และหากมีความผิดจริง ก็จะมีบทลงโทษแก่บุคคลนั้น

4. ขั้นตอนการลงโทษ ขั้นตอนการลงโทษนี้ ในทางกฎหมายอาญาแล้ว ปัจจุบันประเทศไทยมีรูปแบบการลงโทษในหลายวิธี คือ การลงโทษประหารชีวิต การจำคุก การปรับและการริบทรัพย์สิน การคุมประพฤติ การรอลงอาญาในแต่ละวิธีมีแนวทางการปฏิบัติแตกต่างกันไป แต่การลงโทษที่จะต้องทำการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดทางอาญาไว้อย่างเข้มงวด ได้แก่ การลงโทษประหารชีวิต การจำคุก โดยมีหน่วยงานของรัฐที่เรียกว่า “กรมราชทัณฑ์” ทำหน้าที่ดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 4 นี้ยังมีการควบคุมบุคคลที่อยู่ระหว่างการพิจารณา พิพากษาคดีหรือขั้นตอนที่ 3 ด้วย เพื่อป้องกันมิให้หลบหนี จึงนับว่า กรมราชทัณฑ์ มีพันธกิจ (Mission) ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในเรื่องการควบคุมผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกพิพากษาลงโทษไม่ให้หลบหนีจากที่ควบคุม หรือที่เรียกว่า เรือนจำหรือทัณฑสถาน

วัตถุประสงค์ในการลงโทษ สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับคนที่ทำความผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะถ้าหากสังคมไม่จัดการกับคนที่ทำความผิด ก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำความผิดอย่างไรวินั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดและเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่ทำผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัยจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนที่คนที่ทำความผิดที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม

วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้นในยุคต่าง ๆ ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน พอสรุปได้ดังนี้คือ

การลงโทษเพื่อแก้แค้น (Retribution) การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นหรือทดแทนเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เก่าแก่ มีมาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์ยังป่าเถื่อนรูปแบบการลงโทษก็จะมีลักษณะรุนแรง เช่น การตัดอวัยวะ การเฆี่ยนตี ทรมาน และการประหารชีวิต เป็นการลงโทษที่ทำให้สาสมกับความผิดเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth)

สังคมเข้ามายอมรับผู้กระทำผิด เพื่อเป็นการทดแทนก็เพื่อป้องกันมิให้มีการแก้แค้นกันเองโดยไม่สิ้นสุด ในขณะเดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เพราะเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน แม้ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ลดความสำคัญลงเพราะสังคมที่มีเหตุผล หรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะลงโทษผู้กระทำผิดเข้ามาประกอบ และวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นก็มีจุดอ่อนหลายประการคือ

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้มองถึงประโยชน์ในอนาคต คือไม่ได้พิจารณาถึงว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดขึ้นอีกหรือไม่

2. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อลงโทษผู้กระทำผิดตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้ง ๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ หรือเช่น กรณีการตัดมือผู้กระทำผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าว นอกเหนือจากคนพิการให้ที่สังคมจะต้องเป็นภาระเลี้ยงดูต่อไป

เป็นการยากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริง สังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใด ๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่น กรณีการลักทรัพย์ การลงโทษอย่างไรจึงจะสาสม หากจะใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรการใด ๆ ที่จะวัดกันได้ว่าทดแทนกันได้ปัญหาจึงเกิดว่า ผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรม หรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง ทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษ เพื่อการแก้แค้นลดความสำคัญลงในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน

การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrenc) แนวความคิดของวัตถุประสงค์ของการลงโทษแบบนี้ เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่กลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีเหตุผล และมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยเลือกทำสิ่งที่จะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความเจ็บปวด มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง การทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเองเนื่องจากเห็นได้ว่าประโยชน์มากกว่า จึงกล้าเสี่ยงทำผิด การลงโทษจึงมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้ว เขาก็จะหลีกเลี่ยงเพื่อกระทำความผิด

แนวความคิดของอาชญาวิทยาดั้งเดิมเน้นการลงโทษ เพื่อป้องกันอาชญากรรมหรือข่มขู่ยับยั้งไม่ให้เกิดกระทำผิดขึ้นอีกในอนาคต ซีซาร์ เบคคาเรีย กล่าวว่าไว้อย่างชัดเจนว่าการลงโทษต้องมุ่งผลในการป้องกัน ซึ่งผลการลงโทษก่อให้เกิดการข่มขู่ยับยั้ง 2 ลักษณะ คือ การข่มขู่ยับยั้งทั่วไป (General Deterence) และการข่มขู่ยับยั้งเฉพาะราย (Special Deterrence)

การข่มขู่ยับยั้งทั่วไปเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อข่มขู่ หรือป้องกันไม่ให้คนอื่นในสังคมกระทำความผิดแบบเดียวกัน เพราะเกรงกลัวต่อการลงโทษ เช่น การลงโทษจำคุกจะทำให้คนอื่นทั่วไปเห็นว่าทำผิดแล้วติดคุก ต้องลำบาก ทำให้เกิดเกรงกลัวไม่กล้าทำผิดเพราะเห็นแบบอย่างส่วนการข่มขู่ยับยั้งเฉพาะรายเป็นการลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดเช็ดกลัวต่อการลงโทษ และไม่กลับมากระทำผิดขึ้นอีก เนื่องจากรู้สึกของความยากลำบากหรือความเจ็บปวดต่อการลงโทษ อาชญากรรมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดได้จริงหรือและแค่ไหนเพียงไร

ข้อจำกัดของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งอีกประการหนึ่งก็คือการใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้นเป็นการยับยั้งที่เกิดจากการความเกรงกลัว การลงโทษไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ติงามหรือการยับยั้งจากภายใน คือ เพราะการเป็นผู้มีวินัยหรือมีจิตใจที่ไม่คิดจะทำผิดแม้มีโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องของการขัดเกลาทางสังคมและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation) การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสกระทำผิดนี้ มีหลักการว่า อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มี

โอกาสที่จะทำผิด การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำผิดมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับ วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง คือ เพื่อการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันว่า ตามหลักการของการลงโทษเพื่อการข่มขวัญยับยั้งมุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อการตัดโอกาสมุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการทำให้เขาหมดโอกาสที่จะ กระทำผิดขึ้นได้

วิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้ และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันก็คือ การจำคุกโดยการกักขังผู้กระทำผิดออกไปจากสังคม แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำผิดออกจาก สังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์นี้ไม่ได้เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมในที่สุด แม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต และเมื่อ กลับมาแล้ว ผู้กระทำผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น เป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขา ได้รับ หรือปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้นเพราะสังคมไม่ยอมรับเนื่องจากมีตราบาป

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) แนวความคิดเกี่ยวกับการ ลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำ ของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ ใช้เหตุผลใน การเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่ บกพร่องและหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น การกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่าง ร่วมกัน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาคและปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้น การกระทำผิดจึงเกิดจากปัจจัย หลายอย่างร่วมกัน ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำ ความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิดและการแก้ไขไปที่ สาเหตุ

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จึงเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำผิด โดยการเน้นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะเพื่อหาสาเหตุ การกระทำผิดและแนวทางแก้ไข เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้ แก้ไขผู้กระทำผิด ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำผิดที่จะแก้ไข ตนเอง

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสแก้ไข ปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ให้อำนาจตัวเองไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น โดยการพยายาม

หลักเลียงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา โดยการใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ทำให้เกิดรอยมลทินและได้รับการขัดเกลาจากผู้กระทำผิดอื่น ๆ วิธีการดังกล่าว ได้แก่ การใช้มาตรการเลียงโทษจำคุก เช่น การรอลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่น ๆ เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบในทางลบในเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเลียงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปปรับโทษในเรือนจำมาระดับหนึ่งแล้ว ก็ให้อยู่ในเรือนจำให้น้อยที่สุดเพื่อให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดโดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการจำคุกในเรือนจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่มและรายบุคคล เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้ผู้กระทำผิด

อย่างไรก็ตาม แม้การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังกล่าว แต่ก็ป็นวัตถุประสงค์ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติอยู่ในวงการราชทัณฑ์ของประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไป ทั้งนี้โดยผสมผสานไปกับวัตถุประสงค์ข้ออื่น ๆ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำด้วยหลักทัณฑวิทยา

แนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำด้วยหลักทัณฑวิทยา เป็นแนวคิดในอดีตที่มองว่ารัฐมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันสังคมให้พ้นจากผู้ก่ออาชญากรรมและผู้ก่ออาชญากรรมจะต้องได้รับการปฏิบัติจากสังคมในลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเก่าแก่แพร่หลายที่สุดจนตรึงถึงปัจจุบัน ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหรืออาชญากรจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะลงโทษต่อผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นคุมขังไว้ในเรือนจำหรือการลงโทษต่อร่างกาย แนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำด้วยหลักทัณฑวิทยาได้มีนักวิชาการทางด้านทัณฑวิทยาได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “ทัณฑวิทยา” ซึ่งผู้ศึกษาขอนำเสนอ ดังนี้

ชาย เสวิกุล (อ้างถึงใน นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., น. 1) ได้ให้ความหมายของทัณฑวิทยาไว้ว่า หมายถึง การศึกษาถึงวิธีการต่าง ๆ ในอันที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด และแก้ไขผู้กระทำผิดต่อกฎหมายให้กลับเป็นคนดีมีประโยชน์ต่อสังคม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดและการแก้ไขผู้กระทำผิดนี้ เป็นได้ทั้งวิธีการลงโทษและไม่ใช่เป็นการลงโทษ

นัทธี จิตสว่าง (ม.ป.ป., น. 1) ได้ให้ความหมายของทัณฑวิทยาไว้ว่า คำว่า ทัณฑวิทยา มีความหมายสองนัยคือในความหมายเก่า หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกับ

ผู้กระทำผิดหรือการศึกษาเกี่ยวกับการลงโทษ สำหรับในความหมายใหม่คำว่า ทฤษฎีทนายได้เปลี่ยนมาเป็นคำว่า การราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในหน่วยงานสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์

หากพิจารณานิยมความหมาย หลักทฤษฎีทนายของ นัทธี จิตสว่าง ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า ทั้งสองนัยจะมีความหมายที่แตกต่างกันในนัยสำคัญพอสมควร อธิบายได้ดังนี้

1. หลักทฤษฎีทนาย แนวความคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีทนาย เป็นวิชาที่ศึกษาควบคู่กับวิชา “อาชญาวิทยา” โดยมุ่งศึกษาถึงวิธีการจัดลงหรือวิธีการลงโทษผิดภายหลังที่ได้ลงมือผู้กระทำผิดกฎหมาย กฎเกณฑ์ของสังคมแล้วว่าจะมีวิธีการเหมาะสมหรือสาสมกับความผิดที่ผู้กระทำผิดได้ก่อขึ้น ดังนั้น หลักทฤษฎีทนาย ไม่ได้ให้ความสนใจต่อภูมิหลังของผู้กระทำผิด ตลอดจนสาเหตุในการกระทำผิด หรือแรงจูงใจในการกระทำผิด แต่มุ่งจะแสวงหาวิธีการลงโทษต่อผู้กระทำผิดเท่านั้น

2. หลักการราชทัณฑ์ แนวความคิดเกี่ยวกับหลักการราชทัณฑ์ เกิดจากนักวิชาการที่มีความคิดแตกต่างจากนักวิชาการที่ยึดแนวหลักทฤษฎีทนาย โดยมองว่าหลักทฤษฎีทนายไม่ควรจะมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่การจัดการลงโทษต่อผู้กระทำผิดเท่านั้น หากแต่ต้องศึกษาแนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดไปถึงระดับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรที่ทำหน้าที่ในการลงโทษกับผู้กระทำผิดด้วย ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า นัยตามหลักการราชทัณฑ์ ได้ให้ความสำคัญไม่เฉพาะการจัดการลงโทษต่อผู้กระทำผิดเท่านั้น หากแต่ยังให้ความสำคัญต่อโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ สถานที่และองค์กรจำนวนมาก ที่รับผิดชอบในการจัดการกับผู้กระทำผิดทางอาญา โดยมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่การพยายามที่จะอบรมแก้ไขพฤติกรรมเบี่ยงเบนของผู้กระทำผิดให้กลับมามีพฤติกรรมที่ปกติ สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข

การใช้หลักทฤษฎีทนาย เพื่อปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ถือเป็นหลักปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นระบบ มีรูปแบบวิธีการลงโทษที่ชัดเจน ตามลักษณะของการกระทำผิด โดยมีแนวคิดจากสำนักวิชาการทางอาชญาวิทยา เป็นปรัชญาในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งแตกต่างกันตามช่วงระยะเวลาและมีวิวัฒนาการดังต่อไปนี้

1. สำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก (Classical School) หรือ สำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมสำนักนี้ถือกำเนิดและพัฒนาในประเทศอังกฤษในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 และขยายไปสู่ภาคพื้นยุโรปและอเมริกา ปรัชญาแนวคิดของสำนักคลาสสิก ได้รับอิทธิพลจาก รูสโซ (Rousseau) มองเตสกีเอร์ (Montesquieu) และวอลแตร์ (Voltaire) ซึ่งเชื่อว่าโดยธรรมชาติของมนุษย์จะแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด หรือความไม่พึงพอใจเป็นพื้นฐานอยู่เสมอ

(Hedonistic Psychology) ฉะนั้นแนวคิดทางอาชญาวิทยาในเรื่อง การลงโทษจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อความเจ็บปวดให้แก่ผู้กระทำผิด ในลักษณะสัมพันธ์กับความรุนแรงของอาชญากรรม นักคิดที่สำคัญ ได้แก่ ซีซาร์ เบคคาเรีย (Cesare Beccaria) และเจอรั้มย์ เบนธัม (Jeremy Bentham) แนวความคิดหลักของสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก คือ

1.1 การประกาศใช้กฎหมายต้องมีจุดมุ่งหมาย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่และต้องประกาศให้ประชาชนรับรู้อย่างชัดเจน

1.2 การบังคับใช้กฎหมาย ต้องเป็นไปอย่างชัดเจนและเสมอภาค และมีหลักประกันว่าเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นจะต้องมีการพิจารณาพิพากษาลงโทษ

1.3 ประสิทธิภาพการลงโทษผู้กระทำผิดจะต้องกระทำโดยเปิดเผย และมีมนุษยธรรม

2. สำนักอาชญาวิทยานิโคลาสสิก (Neoclassical School) แนวความคิดของสำนักนี้ ถือกำเนิดในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยเสนอหลักปรัชญาการลงโทษที่สำคัญ คือ เชื่อว่าการที่บุคคลกระทำผิด หรือประกอบอาชญากรรมมีสาเหตุมาจากอิทธิพลผลักดันต่าง ๆ ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แนวทางที่ดีที่สุดคือการแสวงหามาตรการปฏิบัติ ในทางบำบัดแก้ไขปรับปรุงจิตใจโดยยึดหลักการทางวิทยาศาสตร์ แทนที่จะเป็นไปกับการลงโทษผู้กระทำผิดแต่เพียงอย่างเดียว นักคิดที่มีบทบาทในแนวคิดนี้ คือ ซีแซร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso) ซึ่งได้เสนอการจำแนกลักษณะของอาชญากร (Classification of Criminals) ที่มุ่งไปที่สภาพทางชีววิทยาว่ามีส่วนสำคัญต่อการกระทำผิด ตลอดจนให้ความสนใจศึกษาลักษณะทางร่างกายของอาชญากร สำหรับการลงโทษและระบบเรือนจำ ลอมโบรโซถือว่า อาชญากรกับการลงโทษเป็นสิ่งคู่กันแต่การลงโทษที่ชอบธรรมจะต้องเป็นไปเพื่อป้องกันสังคม และต้องมีระดับการลงโทษที่มีสัดส่วนเหมาะสมกับสภาพการกระทำอาชญากรและยังต้องมุ่งที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีด้วย

3. สำนักอาชญาวิทยาป้องกันสังคม (The Social Defense School) ถือได้ว่าเป็นแนวคิดสำหรับแก้ไขปัญหาอาชญากรรมแผนใหม่ ที่มีจุดกำเนิดในแถบยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยยึดหลักการผสมผสานระหว่างหลักทางอาชญากรรมกับหลักทางกฎหมายและสังคม มีการเน้นปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลเพื่อมุ่งหวังต่อการฟื้นฟูบูรณภาพทางสังคมอย่างมีระบบและต่อเนื่องพยายามเน้นการพิจารณาทั้งหลักฐานทางวิทยาศาสตร์และค่านิยมในสังคม ประกอบการวินิจฉัยลงโทษผู้กระทำผิด

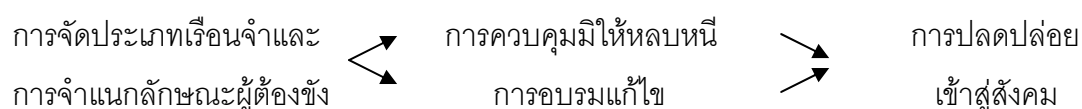
การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ

การใช้เรือนจำเพื่อเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อคนที่ทำผิด ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลาเกือบสองศตวรรษ โดยได้มีการนำมาใช้แทนการลงโทษต่อเนื่องต่อตัว เช่น การทรมานหรือ

การเขียนตี การใช้เรือนจำในยุคแรก ๆ เน้นการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนและข่มขู่ยับยั้ง แต่ต่อมาในระยะหลังได้หันมาเน้นในเรื่องการแก้ไขอบรมให้กลับเข้าสู่สังคมรูปแบบและกิจกรรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำจึงได้เปลี่ยนแปลงไป จากการเน้นการควบคุมอย่างเคร่งครัดมาสู่การจัดกิจกรรมในเชิงแก้ไข เช่น การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพและการจัดสวัสดิการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จะมีลักษณะของการปฏิบัติงานที่เป็น “กระบวนการ” (process) ซึ่ง นัทธี จิตสว่าง (ม.ป.ป., น. 43) ได้เสนอกระบวนการการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.1

กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ

การป้องกันสังคมให้ปลอดภัยโดยการควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามคำพิพากษาของศาล เพื่อให้การอบรมฟื้นฟูและแก้ไขให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมภายนอกได้ ดังนั้น ในการดำเนินการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังนั้น เรือนจำต่าง ๆ ได้จัดให้มีการฝึกวิชาชีพ การจัดการศึกษา การอบรมทางศีลธรรม ตลอดจนการจัดสวัสดิการและบริการทางสังคม สงเคราะห์อีกหลายประการ เพื่อช่วยให้การแก้ไขอบรมให้ผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคมโดยไม่กระทำ ความผิดขึ้นอีก อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการแก้ไขอบรมมิได้ขึ้นอยู่กับดำเนินการของ ฝ่ายเรือนจำเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับฝ่ายผู้ต้องขังด้วย เพราะเรือนจำมิได้ประกอบด้วยการจัดแบ่ง ส่วนราชการของทางราชการ หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางฝ่ายเจ้าหน้าที่เท่านั้น แต่ยังมี ผู้ต้องขังจำนวนเป็นร้อยเป็นพันมาอยู่รวมกันในสถานที่เดียวกัน กินด้วยกัน ทำงานด้วยกัน อาศัย อยู่ในสถานที่เดียวกันเป็นเวลานาน จนก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “สังคมของผู้ต้องขัง” ซึ่งเป็นสังคมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากสังคมภายนอก เพราะสังคมในเรือนจำ ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมและระบบค่านิยมของผู้ต้องขังดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของผู้ต้องขังในเรือนจำ ตลอดจนการกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ ทั้งนี้เพราะมี วัฒนธรรมและค่านิยมของผู้ต้องขังในบางลักษณะที่ต่อต้านเจ้าหน้าที่เรือนจำ ในขณะที่การที่ ผู้ต้องขังอยู่รวมกันนาน ๆ ทำให้มีการถ่ายทอดค่านิยมและแบบแผนความประพฤติที่ต่อต้านสังคม

และนิสัยอาชญากรให้แก่นัก รวมตลอดถึงการทำให้ผู้ต้องขังเกิดความเคยชินต่อสภาพภายในเรือนจำ ดังนั้น ความพยายามในการอบรมสั่งสอนหรือกิจกรรมในการช่วยเหลือหรือแก้ไขของเรือนจำ จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ต้องขังไปในทางที่สังคมพึงปรารถนาได้น้อยมาก หากเจ้าหน้าที่ของทางเรือนจำไม่เข้าใจสภาพสังคมของผู้ต้องขังตลอดจนวัฒนธรรมและค่านิยมของเขาเหล่านั้น เพราะการดำเนินการในการอบรมแก้ไขและส่งเสริมให้ผู้ต้องขังจะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงและเหมาะสมกับผู้ต้องขังได้ ในทางตรงกันข้าม หากทางฝ่ายเรือนจำมีความเข้าใจถึงลักษณะและผลกระทบของสังคมผู้ต้องขังต่อการปรับตัวและใช้ชีวิตในเรือนจำ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนทางในการแก้ไขอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังได้

ในการศึกษาสังคมของผู้ต้องขังนั้น วิธีการที่ดีที่สุดก็คือการศึกษาแบบพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ค่านิยม และแบบแผนความประพฤติของผู้ต้องขังในเรือนจำของแต่ละประเทศได้เป็นอย่างดี

พฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละแบบ แต่ละประเภท เป็นเรื่องที่น่าสนใจและสมควรที่จะมีการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการกำหนดแบบพฤติกรรมของผู้ต้องขังแบบต่าง ๆ นั้นทำให้สามารถเปรียบเทียบพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ และเข้าใจพฤติกรรมแต่ละประเภทดียิ่งขึ้น ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมหรือแก้ไขอบรมผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับผู้ต้องขังแต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

การแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นกี่ประเภทและประเภทใดบ้างนั้น ก็ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการแบ่ง เช่น หากนำเกณฑ์ด้านกฎหมายหรือประเภทคดีมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งก็มักจะนิยมแบ่งผู้ต้องขังออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ต้องขังคดีประทุษร้ายต่อร่างกาย และผู้ต้องขังในคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์หรืออาจแบ่งตามสถานภาพทางกฎหมาย เช่น ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา คดี นักโทษเด็ดขาด คนฝากหรือนักโทษพิเศษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแบ่งประเภทของผู้ต้องขังโดยอาศัยเกณฑ์ด้านกฎหมายดังกล่าว จะมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของผู้ต้องขัง เพราะวิธีการดังกล่าวไม่สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้ เช่น ผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ อาจจะมาจากผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมที่เป็นผู้ร้ายโดยสันดานหรืออาจทำไปเพราะการบีบคั้นทางสังคม นอกจากนี้การแบ่งประเภทโดยอาศัยเกณฑ์ด้านกฎหมายยังจำกัดขอบเขตเฉพาะผู้ต้องขังในคดีที่ตนถูกพิพากษาลงโทษเท่านั้น เช่น ผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์ก็มิได้หมายความว่ามีความประพฤติในการลักทรัพย์เท่านั้น มีหลายกรณีผู้ต้องขังติดยาเสพติดแล้วจึงไปลักทรัพย์และถูกจับในคดีลักทรัพย์ เป็นต้น

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นักทัณฑวิทยาจึงนิยมที่จะใช้ “แบบพฤติกรรม” มาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของผู้ต้องขัง ทั้งนี้โดยการพิจารณาจากวิถีชีวิต การปฏิบัติตนในเรือนจำ ความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังอื่นและเจ้าหน้าที่ ตลอดจนโลกทัศน์และค่านิยมของผู้ต้องขังแต่ละประเภท

พฤติกรรมของผู้ต้องขังที่แสดงออกในเรือนจำ

สำหรับผู้ต้องขังในประเทศไทย นัทธี จิตสว่าง (ม.ป.ป., น. 103-111) ได้แบ่งประเภทผู้ต้องขังโดยยึดเอาแบบพฤติกรรมที่แสดงออกในเรือนจำ หรือทัศนสถานมาเป็นเกณฑ์แบ่งออกเป็น 11 ประเภท คือ

1. พวกเก๋าคูก
2. พวกขาใหญ่
3. พวกเบ้าปัญญา
4. พวกเพี้ยน
5. พวกหัวหมอ
6. พวกอิทธิพล
7. พวกแท็กซี
8. พวกซี่ยา
9. พวกพ่อค้า
10. พวกน้อง
11. พวกเสียเดียว

พฤติกรรมของผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ นี้ สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

พวกเก๋าคูก คือ พวกที่อยู่คุกมานานจนเสมือนว่าคุกคือบ้าน พวกเก๋าคูกส่วนใหญ่จะมาจากพวกผู้ต้องขังในคดีเกี่ยวกับการลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ช้อโกง ยักยอก และยาเสพติด พวกเก๋าคูกมีความชินชาต่อการถูกจองจำในเรือนจำ เพราะจะวนเวียนเข้าออกในเรือนจำอยู่เสมอ จึงไม่ค่อยแคร์กับความผิดที่ตนกระทำในเรือนจำ เพราะพวกนี้ชินชาต่อการถูกลงโทษ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะไม่ชอบพวกนี้เพราะถือว่าเป็นพวกต่อต้าน บางครั้งแกล้งโง่ บางครั้งแกล้งป่วย เพื่อไม่ต้องทำงาน แต่ชอบก่อการวิวาทกับกลุ่มนิทหาเจ้าหน้าที่และแสวงหาพรรคพวกที่มีคดีคล้าย ๆ กัน หรือเป็นพวกเก๋าคูกเหมือนกัน รวมตัวกันทำผิดระเบียบของเรือนจำ หรือชอบแสดงพฤติกรรมที่ผู้ต้องขังอื่น ๆ ไม่กล้าทำ เพื่อแสดงว่าตนนั้น “เก๋า” บางคนชอบดมทินเนอร์ บางคน “เลี่ยนน้อง” บางคนก็รับจ้างเป็น “ซามูไร” บางคนชอบแสดงตนเป็นอันธพาลหรือนักเลง

รังแกผู้ต้องขังอื่น ๆ พวกเก่าๆจะพ้นโทษออกจากเรือนจำไปได้ไม่นานแล้วก็จะกลับเข้ามาอีก เพราะพวกเขา “โตในคุก” และ “คุกคือบ้านของเขา”

พวกขาใหญ่ ขาใหญ่ หมายถึง พวกผู้ต้องขังที่กล่าวกันว่ามีเส้นใหญ่หรือมีความสนิทชิดชอบกับเจ้าหน้าที่หรือได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ชั้นสูงหรือมีคนฝากมา ขาใหญ่มีหลายพวก พวกแรกเป็นพวกเด็กฝาก คือ ได้รับฝากฝังจากผู้ใหญ่หรือนักการเมืองให้ได้รับความสะดวกในเรือนจำ หรือเป็นพวกที่เคยรู้จักกับเจ้าพนักงานมาก่อน พวกที่สองเป็นพวกมีเงิน เช่น พวกคดีเชิด คดีแชร์ พวกนี้จะฝากตัวเองกับเจ้าหน้าที่โดยทำความรู้จักคุ้นเคยและให้ความสะดวกกับเจ้าหน้าที่ โดยการแลกเปลี่ยนกับความสะดวกของตนในเรือนจำ พวกสุดท้าย คือพวกผู้ต้องขังที่เจ้าหน้าที่ที่คิดไว้เป็นคนของตนเพื่อใช้งาน เช่น ให้เป็นผู้ช่วยเหลือหรือเป็นสายหรือทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ แทนเจ้าหน้าที่ พวกสุดท้ายนี้ปกติจะเป็นผู้ที่ฉลาดและรู้จักประจบเจ้าหน้าที่โดยชอบการแสดงผลงานของตนให้เห็น เพื่อผลประโยชน์ของตนในการได้อยู่สบาย พวกขาใหญ่ส่วนใหญ่จะเป็นพวกผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานการศึกษาดี เคยผ่านงานเป็นพนักงานของบริษัทเอกชนหรือเคยรับราชการมาก่อน หรืออาจจะเป็นนักธุรกิจ พวกขาใหญ่มักจะถือการติดคุกเป็นเพราะพลาดพลั้งไปหรือถูกกลั่นแกล้ง การมาอยู่ในคุกจึงเป็นการชั่วคราว และโดยเหตุที่ตนรู้จักกับคนใหญ่คนโต เจ้าหน้าที่เองก็ควรให้ความสะดวกต่อพวกเขาบ้างเพราะผู้ต้องขังที่มาติดคุกมีพื้นที่แตกต่างกัน เรือนจำควรใช้คนให้เหมาะสมกับงานพื้นเพและสติปัญญาของผู้ต้องขัง โดยทั่วไปพวกขาใหญ่ไม่กลัวคุกเพราะถือว่าตนสามารถอยู่ได้ไม่ลำบากนัก

พวกขาใหญ่จะเป็นพวกที่ชอบคุยว่าตนได้รับความสะดวกหลายประการ ซึ่งเรียกว่าเป็นการผ่อนปรนมากกว่าผู้ต้องขังอื่น เช่น กินอาหารที่หลังหรือขึ้นเรือนนอนที่หลัง อาจถูกตัดเป็นยอดดอยไม่ต้องทำงาน หรือละเลยที่จะปฏิบัติตามกฎของเรือนจำอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องที่ไม่ร้ายแรงนัก พวกนี้เป็นพวกที่คิดว่าตนมีเส้นใหญ่ จึงมักจะไม่เกรงกลัวเจ้าหน้าที่และทำความหนักใจให้เจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อย ทำให้เจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยมักไม่ชอบพวกขาใหญ่ เพราะเห็นว่าพวกขาใหญ่ประจบเก่ง หลีกเลียงงาน ชอบสบาย ชอบสร้างอิทธิพลเหนือผู้ต้องขังอื่น ๆ โดยอ้างเจ้าพนักงานดีสนิทเจ้าหน้าที่ในระยะแรกแล้วใช้เป็นเครื่องมือระยะหลังพวกผู้ต้องขังเองส่วนใหญ่ก็ไม่ชอบพวกขาใหญ่เพราะชอบเบ่ง ช่มชู้ตน พวกขาใหญ่ แม้จะดูเหมือนกับมีอิทธิพลไปในทางแสวงหากิจกรรมที่ผิดกฎหมายในเรือนจำเหมือน “พวกอิทธิพล” แต่ในความเป็นจริงพวกขาใหญ่เพียงแต่ต้องการความสบายส่วนตนเท่านั้น โดยปกติในเรือนจำหนึ่ง ๆ จะมีพวกขาใหญ่ไม่มาก แต่ก็เป็นที่จุดเด่น ผู้ต้องขังทั้งหลายจะทราบกันดีว่าใครอยู่ในจำพวกนี้บ้าง พวกขาใหญ่จะอยู่ในเรือนจำแบบฆ่าเวลาให้หมดไปวัน ๆ จนกว่าจะถึงวันออก

พวกเบาปัญญา พวกนี้เป็นพวกผู้ต้องขังที่โง่เขลาเบาปัญญา ซึ่งจะได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกและเป็นที่ล่งรู้กันดีในเรือนจำ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกยากจนและไม่ได้รับการศึกษามาก่อน อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ มีการศึกษาน้อย ปัญญาที่ต่ำ ส่วนใหญ่เข้ามาในคดีโทษไม่สูง มักจะถูกผู้ต้องขังอื่น ๆ หลอกเอาหรือตกเป็นเครื่องมือของผู้ต้องขังอื่น ๆ เสมอ ๆ โดยเฉพาะพวกหัวหมอ อิทธิพล และพวกขาใหญ่ เพราะพวกนี้ใช้ง่าย ทำทุกอย่างโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อย่างไรก็ตาม ในการทำงานให้กับทางเรือนจำ พวกนี้ขยันมาก แม้ส่วนใหญ่จะเป็นงานใช้แรงงานมากกว่าใช้ฝีมือ จนเป็นที่พอใจของเจ้าหน้าที่ โดยปกติเจ้าหน้าที่จะให้ความสงสารพวกนี้เพราะไม่มีปัญหาในการปกครองและมักจะถูกผู้ต้องขังอื่นหลอกเพราะเขาไม่มีความคิดของตัวเอง ชอบมีนายหรือลูกพี่ อย่างไรก็ตาม พวกนี้ตกไปอยู่ในอิทธิพลของพวกผู้ต้องขังอื่น ๆ ก็จะเป็นภัยต่อเรือนจำเช่นกัน พวกเบาปัญญาจะอยู่ในเรือนจำแบบเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการฝึกวิชาชีพและการศึกษาผู้ใหญ่ของเรือนจำ แต่บางส่วนก็อยู่แบบฆ่าเวลา พวกเบาปัญญาไม่มีปัญหาในการใช้ชีวิตในเรือนจำ เพราะสามารถปรับตัวได้ คิดว่าอยู่ในเรือนจำก็มีข้าวกิน มีที่นอน ป่วยเจ็บก็มีคนรักษาไม่มีความเดือดร้อน การที่ต้องมาติดคุกก็นึกเสียว่าเนื่องจากกรรมเก่า แม้หลายคนจะถูกเพื่อนหลอกให้ทำผิดก็ตาม พวกเบาปัญญาจะยอมทำงานรับใช้เจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังที่เป็นลูกพี่ แต่การรับใช้ของพวกเบาปัญญาจะต่างไปจากพวกแท้ที่เป็นการรับใช้แบบมีค่าตอบแทน การรับใช้ของพวกเบาปัญญาเป็นเพราะถูกหลอกหรือทำเพราะความเกรงใจโดยไม่ได้ค่าตอบแทน

พวกเพี้ยน พวกเพี้ยน หมายถึง ผู้ต้องขังที่มีจิตใจไม่สมประกอบ เช่น เป็นพวกโรคจิตหรือโรคประสาท โดยมักจะแสดงพฤติกรรมที่เพี้ยน ๆ ออกมาให้ผู้ต้องขังอื่น ๆ และเจ้าหน้าที่เห็นอยู่เสมอ แม้ในแต่ละเรือนจำจะมีพวกเพี้ยนอยู่ไม่มาก แต่พวกเพี้ยนก็จะมีอยู่แทบทุกเรือนจำและในบรรดาผู้ต้องขังด้วยกันเองหรือเจ้าหน้าที่ก็จะทราบดีว่าผู้ต้องขังคนใดจัดอยู่ในประเภทนี้ โดยปกติผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะไม่ยุ่งหรือคบหาสมาคมกับพวกเพี้ยน นอกเสียจากจะมีบางคนที่ชอบแหย่หรือล้อเลียนเพื่อความตลกขบขัน เจ้าหน้าที่เองก็ต้องยุ่งยากกับพวกเพี้ยนพอสมควรโดยเฉพาะที่มีอาการหนักก็จะเป็นภาระมากขึ้น บางครั้งถึงกับจำต้องแยกขังเดี่ยวหรือดำเนินการให้ได้รับการรักษาตามขั้นตอนต่อไป พวกเพี้ยนนี้อาจจะเพี้ยนมาก่อนเข้าเรือนจำหรืออาจจะเพี้ยนภายหลังจากที่เข้าเรือนจำมาแล้ว แต่ไม่ว่าในกรณีใดพวกเพี้ยนจะไม่มีวันที่จะออกจากเรือนจำไปโดยหายขาดจากอาการเพี้ยนของพวกเขาได้

พวกหัวหมอ ผู้ต้องขังพวกนี้เป็นพวกที่มีการศึกษาดี หรืออาจเคยรับราชการมาก่อนหรือไม่ก็เป็นพวกที่เคยติดคุกมาหลายครั้งจนรู้เรื่องเรือนจำดี และเป็นผู้มีความรู้หรือพอจะมีความรู้

ในเรื่องกฎหมาย มีทักษะในการพูดและการเขียน มักจะเป็นพวกที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำผู้ต้องขังอื่น ๆ โดยทำตัวเป็นทนายความประจำเรือนจำ มีอาชีพที่สำคัญในเรือนจำก็คือการรับจ้างเขียนคำอุทธรณ์ ฎีกาเกี่ยวกับคดี และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับคดีและลู่ทางต่าง ๆ พวกหัวหมอมักจะเห็นว่าผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในฐานะของความเป็นมนุษย์เช่นกัน แม้ว่าจะเสียสิทธิในเสรีภาพไป บ่อยครั้งที่การแนะนำของพวกหัวหมอมักได้ขยายขอบเขตไปมากกว่าการแนะนำโดยทั่วไป และถูกมองโดยเจ้าหน้าที่ว่าเป็นการยุยงส่งเสริมให้ผู้ต้องขังอื่น ๆ ร้องเรียนเกี่ยวกับสวัสดิการของเรือนจำ เช่น ในเรื่องอาหารการกิน หรือที่อยู่อาศัยหรือร้องเรียนเกี่ยวกับระเบียบของเรือนจำต่าง ๆ พวกหัวหมอมักจะเป็นพวกที่เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ชอบหน้า เพราะถือว่าเป็นตัวก่อความยุ่งยากให้กับเรือนจำ หัวหมอมักจะเป็นพวกที่อยู่ตรงข้ามกับเจ้าหน้าที่ของเรือนจำ ทั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูงและระดับผู้น้อย อย่างไรก็ตามพวกหัวหมอมักจะไม่แสดงตัวอย่างเปิดเผยในการต่อต้านเรือนจำ แต่จะใช้วิธีการแนะนำสั่งสอนผู้ต้องขังอื่น ๆ นอกจากจะยุยงพวกเก่าคุกให้รวมต่อต้านหรือประท้วงระเบียบต่าง ๆ

พวกอิทธิพล ผู้ต้องขังพวกนี้เคยเป็นพวกผู้มีอิทธิพลมาก่อนและมาต้องคดีภายหลังส่วนมากจะเป็นคดีเกี่ยวกับการค้าของเถื่อน คดีจัดหาหญิงและคดีห่วยเถื่อน เป็นต้น พวกนี้มักชอบทำตัวเป็นผู้มีอำนาจ คอยสะสมพรรคพวกและลูกน้องในเรือนจำ โดยทั่วไปพวกนี้จะมีเงินที่ใช้หวานกับลูกน้องและมีความเป็นนักเลงอยู่ในตัว แต่ภายนอกมักจะแสดงตนว่าเป็นผู้ประพฤติตนเรียบร้อย ไม่มีปัญหากับใคร แต่ความจริงมีเล่ห์เหลี่ยมมากและชอบอยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดในเรือนจำต่าง ๆ โดยมีลูกน้องเป็นคนปฏิบัติการ เช่น ตั้งพรรคพวกขายของราคาแพงในร้านค้าส่งเคราะห์ของเรือนจำ เพื่อขายให้กับผู้ต้องขังหน้าใหม่ ซึ่งไม่รู้ราคาที่แท้จริง นอกจากนี้พวกนี้สามารถมีเงินได้จากการลักลอบค้าของสิ่งผิดกฎหมายในเรือนจำ เช่น การค้ายาเสพติด หรือการเป็นเจ้ามือบ่อนพนัน อย่างไรก็ตาม แม้เรือนจำจะพยายามปราบปรามกิจกรรมเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา พวกนี้มักจะหลุดรอดการจับกุมของเจ้าหน้าที่เพราะส่วนใหญ่จะใช้ลูกน้องดำเนินการส่วนตนเองอยู่เบื้องหลัง การอยู่ในเรือนจำของพวกอิทธิพลเป็นการอยู่แบบฆ่าเวลา เพื่อรอวันออกไปประพฤติปฏิบัติเช่นเดิมกับที่อยู่นอกเรือนจำ

แม้พวกอิทธิพลจะมีพวกมาก ในขณะที่อยู่ภายนอกและส่วนใหญ่จะได้รับการฝากมา แต่พวกอิทธิพลก็ไม่ใช่ว่าพวกขาใหญ่ เพราะพวกอิทธิพลไม่เข้ามาอยู่ข้างเดียวกับเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้พวกขาใหญ่มักจะไม่ทำสิ่งที่ผิดกฎระเบียบของเรือนจำ ยกเว้นเรื่องที่เกิดจากความสะดักสะบายต่อตนเท่านั้น แต่พวกอิทธิพลมักใช้ลูกน้องทำกิจการตลาดมืดหรืออยู่เบื้องหลัง

การกระทำผิดต่าง ๆ ลูกน้องพวกอิทธิพลมีหลายพวกที่เงินซื้อได้ ตั้งแต่พวกขี้ยา พวกเก๋าคูก พวกบาปบุญ พวกแท็กซี่ และบางครั้งก็พยายามที่จะครอบงำเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยให้หลงผิด

เจ้าพนักงานโดยทั่วไปไม่ชอบพวกอิทธิพล เพราะก่อให้เกิดปัญหาในการปกครองของเรือนจำ ซ้ำยังชอบดูถูกเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยและเอาอำนาจเงินและผู้ต้องขังอื่น ๆ ที่เป็นพวกมาเป็นเครื่องต่อรองกับเจ้าพนักงานโดยเฉพาะในเรือนจำเล็ก ๆ หรือในต่างจังหวัดที่พวกอิทธิพลมีอิทธิพลอยู่

พวกแท็กซี่ พวกแท็กซี่จะเป็นพวกผู้ต้องขังที่ถูกญาติตัดขาด ทำให้ขาดแคลนเงินทองใช้สอยในเรือนจำ พวกนี้จึงพยายามเอาตัวรอดโดยหันไปใช้ชีวิตแท็กซี่ โดยการรับจ้างพวกผู้ต้องขังที่มีเงิน แท็กซี่จะยอมทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการไปซื้อของ ชักผ้า นวด ยกเมล์ ทำงานให้ได้ยอดคู่มือหรือเป็นม้าเร็วในกรณีที่มีของต้องห้ามเข้ามาในเรือนจำจะนำข่าวไปบอกคนอื่น ๆ แท็กซี่บางคนที่มีร่างกายกำยำ จะรับจ้างตีหัวผู้ต้องขังอื่น ๆ เรียกว่า “ซามูไร” แท็กซี่จะอยู่อย่างเป็นอิสระ กระจัดกระจายกัน ไม่รวมกลุ่มและไม่ขึ้นต่อใคร แต่จะทำงานให้กับคนที่มีเงินจ้าง แท็กซี่จึงใช้ชีวิตในเรือนจำโดยแทนที่จะเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทางฝ่ายเรือนจำกลับเป็นเก็บเกี่ยวจากผู้ต้องขังด้วยกันเอง แท็กซี่บางคนอยู่ในเรือนจำเหมือนอยู่บ้านเพราะเข้ามาหลายครั้งและบางคนก็ฆ่าเวลาด้วยการเล่นเกมพนันซึ่งได้มาจากการรับจ้างของตน

พวกแท็กซี่เป็นพวกที่ฐานะยากจน ไม่เคยมีอิทธิพลภายนอกเรือนจำมาก่อนส่วนใหญ่ มักจะติดคดียาเสพติดและคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยเฉพาะลักทรัพย์ พวกแท็กซี่จะเป็นพวกหัวอ่อนที่พร้อมไปรับใช้ทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังอื่นเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ในทัศนะของเจ้าหน้าที่พวกนี้เป็นพวกที่ปกครองง่ายและซื่อสัตย์ต่อผู้มีพระคุณ ดันรนเพื่อเอาตัวรอดในเรือนจำโดยการรับใช้ผู้อื่น ผู้ต้องขังอื่น ๆ ก็ชอบพวกแท็กซี่เพราะไม่เป็นพิษเป็นภัยและยังทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนผู้ต้องขัง

พวกขี้ยา เป็นพวกผู้ต้องขังที่ติดยาเสพติด เป็นพวกที่เข้ามาในเรือนจำในคดียาเสพติดหรือในคดีอื่น ๆ เช่น ลักทรัพย์ก็ได้ พวกขี้ยาจะเป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่ชอบรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่ม มักจะมีจุดนัดพบในเรือนจำที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน ความเป็นอยู่ของพวกนี้สกปรก ไม่มีระเบียบ พื้นเพเป็นเด็กจากสลัมและครอบครัวแตกแยกเป็นส่วนใหญ่ แต่บางส่วนก็มาจากครอบครัวฐานะดี พวกนี้วนเวียนอยู่ในเรือนจำหลายครั้ง ในขณะที่อยู่ในเรือนจำจะหลบซ่อนไม่กล้าสู้หน้าเจ้าหน้าที่เพราะมักจะก่อเรื่องวุ่นวาย เช่น ลักขโมยของของผู้ต้องขังอื่นอยู่เสมอ หรือไม่ก็หาทางเสพยาอยู่ตลอดเวลา โดยขี้ยาจะพยายามหาเสพยาเสพติดจากนอกเรือนจำเข้ามาด้วยวิธีทางต่าง ๆ หรือไม่ก็คอยรับซื้อจากกลุ่มของพวกอิทธิพล หากไม่สามารถหาเสพยาเสพติดจาก

ภายนอกได้ เนื่องจากเรือนจำปราบปรามหนักก็จะหาทินเนอร์ในโรงงานแทนหรือถ้าไม่ได้จริง ๆ ก็ใช้ยาทมิใจ

พวกขี้ยา เรือนจำคือบ้านของเขา การอยู่ในเรือนจำจึงเหมือนเป็นการอยู่บ้าน แต่เป็นการอยู่อย่างไร้จุดหมายไปวัน ๆ เท่านั้นเอง แต่ก็เป็นที่พวกเขาพอใจเพราะพวกเขาไร้ญาติขาดมิตรอยู่แล้ว การกลับไปอยู่บ้านมีแต่จะพบกับความเอือมระอาของญาติพี่น้องผู้อยู่กับเพื่อนในเรือนจำไม่ได้ และยังไม่ต้องทำมาหากินเพราะมีข้าวกินฟรีอีกด้วย นอกจากนี้การมาอยู่ในเรือนจำก็เป็นการดีที่เข้ามา “บำรุงร่างกาย” หรือพักฟื้นชั่วคราว เพื่อกลับออกไปเสียอีกพวกขี้ยาไม่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเรือนจำและเจ้าหน้าที่ ชอบสร้างวิมานในอากาศจะพยายามหาโอกาสดีสนิทกับเจ้าหน้าที่หรือเข้ามารับใช้เจ้าหน้าที่เพื่อให้เจ้าหน้าที่ไวใจ แต่พอเผอิญก็จะลักลอบเสพยา บางครั้งดีสนิทเจ้าหน้าที่เพื่อใช้ให้เจ้าหน้าที่เป็นเครื่องมือ พวกขี้ยาบางพวกชอบใช้ชีวิตแบบแท็กซี่ คือ รับจ้างทั่ว ๆ ไปในเรือนจำ เช่น บีบ นวด ชงน้ำชา กาแฟ หรือขับรถแท็กซี่

พวกพ่อค้า คำว่า พ่อค้าเป็นคำแสลงของคนคุก หมายถึง ผู้ต้องขังที่ชอบค้าขายในเรือนจำ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องมีฐานะดี ส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะพ่อค้าเร่มากกว่า พวกนี้จะไม่สนใจอะไรนอกจากการค้าขายในเรือนจำ การติดคุกของพวกเขาก็คือการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ที่สุด ด้วยการหากำไร พวกพ่อค้าอาจเป็นพวกอิสระหรือเป็นลูกน้องของขาใหญ่ พื้นเพส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่เคยค้าขายมาก่อน พ่อค้าจะรู้จักผู้ต้องขังในเรือนจำมากมาย เพราะพยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์ วิธีการของพ่อค้าก็คือพยายามหาเงินทุนสำรองมารับซื้อของจากร้านส่งเคราะห์หรือรับฝากจากญาติแล้วขายต่อให้ผู้ต้องขังในราคาเงินผ่อนหรือเงินเชื่อ แต่ราคาสูงกว่าปกติในวันหนึ่ง ๆ พ่อค้าจะตระเวนขายขนม บุหรี่ ยาทมิใจ หรือของใช้อื่น ๆ ให้ผู้ต้องขัง ที่กำไรมากก็คือพวกขนมและของกินที่ตนเอาไปขายในห้องนอนตอนกลางคืน นอกจากนี้ยังมีบริการรับซื้อเงินปันผลของผู้ต้องขังอีกด้วย

พ่อค้าไม่เป็นภัยต่อการปกครองของเรือนจำเท่าใดนัก เพราะพวกนี้จะไม่ยุ่งกับการค้ายาเสพติดหรือของผิดกฎหมายของเรือนจำ เพราะถ้าพึงรายได้จากการค้าขายก็เพียงพออยู่แล้วและไม่เป็นเป้าสายตาของเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งพวกพ่อค้าก็ทำให้เกิดเรื่องขึ้น จนได้เมื่อเกิดทะเลาะกับลูกค้า สำหรับผู้ต้องขังโดยทั่วไปแล้ว พ่อค้าก็คือนายทุนหน้าเล็ดที่ชอบเอาเปรียบกินกำไร พวกพ่อค้าจึงไม่เป็นที่ชื่นชอบของพวกผู้ต้องขังทั่วไป ยกเว้นลูกพี่ของพวกพ่อค้าโดยเฉพาะพวกขาใหญ่

พวกน้อง คือ ผู้ต้องขังที่เป็นกะเทยโดยเพศเป็นชายแต่ทำตัวเป็นหญิง และมีเพศสัมพันธ์กับชายด้วยกัน ในเรือนจำมีกะเทยอยู่ 2 ประเภท คือ พวกที่เป็นกะเทยอยู่ก่อนแล้ว

กับพวกเด็กหนุ่มหน้าตาดีที่มาพบกับพฤติกรรมรักร่วมเพศในเรือนจำ แต่ไม่ว่าจะเป็นประเภทใด พวกนี้จะถูกเรียกว่า “น้อง” พวกนี้จะได้รับการเอาอกเอาใจและได้รับฟากสิ่งของจากผู้ต้องขังอื่นที่มีรสนิยมทางด้านนี้ ในบางครั้งอาจมีเรื่องทะเลาะแย่งชิงกัน คนที่ชนะก็จะเข้าครอบครองและทำการ “เลี้ยงน้อง” ต่อไปจนผู้ต้องขังอื่น พวกที่เลี้ยงน้องอาจมาได้จากผู้ต้องขังแทบทุกประเภท เช่น ขาใหญ่ อธิพิล เก้าคุก พ่อค้าหรือซี่ยา แต่พวกที่เป็นกะเทยจะมีแบบพฤติกรรมพิเศษแยกมาจากพวกอื่น ๆ ที่สามารถพิจารณาแยกแยะได้อย่างไม่ยากนักโดยอาศัยกริยาท่าทาง พวกน้องอาจจะต้องคดีทั้งในคดียาเสพติด คดีลักทรัพย์ และคดีทำร้ายร่างกายอันเนื่องมาจากเหตุขู้สาว

พวกน้องไม่ประสบกับความยากลำบากมากมายนัก เมื่อมาอยู่ในเรือนจำเพราะอ่อนเข้ากับเจ้าหน้าที่ได้และปรับตัวเข้ากับชีวิตในเรือนจำได้ การเข้ามาอยู่ในเรือนจำพวกน้องถือว่าเป็นการดีที่ได้มารู้จักเพื่อนใหม่หรือหาคู่รักใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม พวกน้องจะรู้สึกอึดอัดเมื่อถูกทางเรือนจำพยายามแยกไปจากคู่ของตน พวกน้องบางคนอาจหารายได้จากการมีพฤติกรรมเช่นนี้ บางคนมีความเป็นอยู่ที่ดีเพราะมีแต่คนเอาใจ ได้รับของกินของใช้มากมายและยังมีคนเอาใจผู้ต้องขังคนใดที่คิดจะเลี้ยงน้องจึงต้องทำงานหนักเพื่อจะต้องหาเงินมาเลี้ยงน้องด้วย

พวกน้องนี้ไม่เป็นภัยต่อเจ้าหน้าที่และเรือนจำ ยกเว้นจะเป็นต้นเหตุให้มีการทะเลาะกัน พวกนี้จึงรักภักดีต่อเจ้าหน้าที่และไว้ใจได้ ถ้าจะมีข้อเสียก็ตรงไม่ขยันทำงาน ไม่เอาการเอางาน ไม่ชอบทำงานหนัก

พวกเสือเดียว มีอยู่ 2 ประเภท พวกแรกเป็นผู้ต้องขังที่มีโทษสูงหรือคดีร้ายแรง เช่น คดีปล้น ฆ่า หรือเป็นพวกที่ก่อคดีร้ายแรงของท้องถิ่น พวกนี้จะวางตัวเงียบ ๆ ไม่ยุ่งกับใคร เสือเดียวพวกนี้จะเก็บความรู้สึกได้ดีและไม่แสดงออก เป็นที่ยำเกรงของผู้ต้องขังอื่น ไม่มีผู้ต้องขังอื่น ๆ เข้าไปยุ่งด้วย เจ้าพนักงานเองก็พยายามจับตาดูพวกนี้อยู่ห่าง ๆ เพราะรู้ว่าพวกนี้สามารถหนีได้ตลอด 24 ชั่วโมง การอยู่ในเรือนจำของพวกเสือเดียวเป็นการอยู่เพื่อ “ฆ่าเวลา” และรอวันที่จะออกไม่ว่าโดยการหลบหนีหรือการได้รับการปลดปล่อย โดยปกติเสือเดียวพวกนี้จะทำตัวให้อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำเป็นอย่างดี โดยทำงานฝึกอาชีพไปเรื่อย ๆ ไม่ยุ่งกับเจ้าหน้าที่และก็ไม่อยากให้เจ้าหน้าที่ไปยุ่งกับตน

เสือเดียวอีกพวกหนึ่งเป็นพวกผู้ต้องขังในคดีทั่ว ๆ ไป แต่มีพฤติกรรมในทำนองชอบเก็บตัวไม่ยุ่งเกี่ยวหรือสังสรรค์กับใคร ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว ส่วนใหญ่จะเป็นพวกไร้ญาติและเป็นตาสีตาสามีอาชีพทำไร่นามาก่อน ไม่ชอบที่จะวุ่นวายกับโลกภายในเรือนจำ แต่อยู่เพื่อ “ฆ่าเวลา” ไปวัน ๆ เพื่อรอวันออกไปเท่านั้นเอง การทำงานของพวกนี้ในเรือนจำจึงเป็นการทำเพื่อ

ฆ่าเวลาด้วย มิได้มุ่งจะเอาประโยชน์ในภายภาคหน้าแต่ประการใด ในทัศนะของเจ้าหน้าที่ เสือ
เดียวพวกหลังนี้ไม่มีปัญหาในการปกครอง

การกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวาง

เรือนจำกลางบางขวางมีอำนาจในการควบคุมผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษตั้งแต่ 15 ปี
ถึงโทษประหารชีวิต ผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมอยู่ที่นี่จึงต้องใช้เวลานานหลายปีในเรือนจำ การเชื่อ
ฟังและปฏิบัติตามระเบียบของเรือนจำจึงมีความสำคัญมาก แต่เรือนจำกลางบางขวางกลับ
ประสบปัญหาการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังมากขึ้น

สถิติการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง

จากสถิติการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวางพบว่าในปี
พ.ศ.2549 มีการกระทำผิดวินัยทั้งหมด 107 เรื่อง ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย 159 คน ในปี พ.ศ. 2550
มีการกระทำผิดวินัยทั้งหมด 225 เรื่อง ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย 285 คน ในปี พ.ศ. 2551
มีการกระทำผิดวินัยทั้งหมด 291 เรื่อง ผู้ต้องขังกระทำผิด 480 คน จากสถิติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-
2551 พบว่าผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวางมีการกระทำผิดวินัยเพิ่มขึ้นทุกปี และจากสถิติ
การกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางบางขวางยังพบว่า มีการกระทำผิดวินัยในปี
พ.ศ. 2551 อันดับที่ 1 นำเข้า หรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำทั้งหมด 180 เรื่อง ผู้ต้องขังกระทำ
ผิดวินัยทั้งหมด 265 คน อันดับที่ 2 ก่อการวิวาทขึ้นกับผู้ต้องขังอื่น แต่ไม่ร้ายแรง ทั้งหมด 64 เรื่อง
ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยทั้งหมด 143 คน อันดับที่ 3 เล่นการพนัน ทั้งหมด 15 เรื่อง ผู้ต้องขังกระทำ
ผิดวินัยทั้งหมด 20 คน อันดับที่ 4 ดื่มสุรา สูบกัญชาฝิ่น หรือเสพของเมาอย่างอื่น ทั้งหมด 9 เรื่อง
ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยทั้งหมด 13 คน เมื่อดูสถิติทั้ง 3 ปีแล้ว การกระทำผิดวินัยในเรือนจำกลาง
บางขวางเพิ่มขึ้นทุกปี และการกระทำผิดวินัยอันดับที่ 1 นำเข้า หรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำ
มากเป็นอันดับที่ 1 ของทุกปี และก็ตามด้วยการกระทำวินัยเรื่อง ก่อการวิวาทขึ้นกับผู้ต้องขังอื่น
ตามลำดับ

จากสถิติการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางบางขวางในปี พ.ศ. 2549-
2551 จะพบว่า แนวโน้มการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางบางขวางจะมีเพิ่มขึ้น และ
การกระทำผิดวินัย เรื่อง นำเข้า หรือมีสิ่งของต้องห้ามไว้ในเรือนจำมีสถิติที่สูงขึ้น และสิ่งของ
ต้องห้ามที่ผู้ต้องขังกระทำผิดมากที่สุด คือ มีโทรศัพท์มือถือ ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้จะได้นำ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามากำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้ผู้ต้องขังที่อยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำกระทำผิดวินัย

ลักษณะการกระทำผิดของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง

สังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นไปในทางที่มีการพัฒนาทางด้านสารสนเทศ กฎหมาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีผลไปถึงสังคมภายในเรือนจำ ลักษณะการกระทำผิดของผู้ต้องขังก็เปลี่ยนไปด้วย ผู้ต้องขังในเรือนจำในอดีตเป็นเรื่องเกี่ยวกับความผิดต่อชีวิตและไม่มีการศึกษา หรือมีการศึกษาน้อยเป็นส่วนใหญ่ จะเชื่อฟังเจ้าพนักงานที่ควบคุม การกระทำผิดในปัจจุบันเป็นเรื่องของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอก

การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยในเรือนจำในอดีตเป็นเรื่องที่อยู่ในภายในกำแพงบุคคลภายนอกไม่สามารถตรวจสอบได้ ความรุนแรงบางครั้งต้องนำมาใช้เพื่อให้ผู้ต้องขังเกรงกลัว แต่ปัจจุบันสังคมสามารถตรวจสอบได้ และกฎหมายก็ไหลบ่าจากสังคมภายนอกเข้าสู่ภายในเรือนจำ แม้แต่เทคโนโลยี อาทิ โทรศัพท์มือถือก็ยังไหลบ่าเข้ามาในกำแพงเรือนจำ เพื่อใช้ติดต่อกับสังคมภายนอกทั้งในการติดต่อกับครอบครัว หรือนำไปใช้ในการกระทำผิดกฎหมาย ทั้งที่อยู่ในเรือนจำ

จากเหตุหลาย ๆ ปัจจัยข้างต้นที่กล่าวมาทำให้การกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีลักษณะของการกระทำผิดแบบไม่เกรงกลัวต่อกฎ ระเบียบของกรมราชทัณฑ์ที่จะใช้ลงโทษผู้ต้องขัง ข้อกฎหมายหลายอย่างยังล้าสมัย

มาตรการลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยที่เรือนจำกลางบางขวาง

การลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย การบริหารงานเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองผู้ต้องขังให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับ ตลอดจนระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ซึ่งกำหนดไว้ให้เกิดความสงบเรียบร้อย ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมีวินัย และบทลงโทษเป็นเครื่องมือกำกับดูแล เพราะผู้ต้องขังที่มาอยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมีวินัย และบทลงโทษเป็นเครื่องมือกำกับดูแลเพราะผู้ต้องขังที่มาอยู่ร่วมกันจำนวนมากมีความแตกต่างกันทางพื้นฐานการศึกษา ความเป็นอยู่จากสังคมหลายรูปแบบ ก็ย่อมเกิดการกระทบกระทั่ง การฝ่าฝืนระเบียบวินัยขึ้นได้เสมอ ๆ การลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัย จำเป็นต้องกระทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ

ข้อบังคับด้วยเช่นกัน เพื่อมิให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง หากมีการลงโทษทางวินัยด้วยความยุติธรรมแล้ว ย่อมเป็นผลดีแก่การบริหารงานเรือนจำ

ตารางที่ 2.1

สถิติคำสั่งลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยเรือนจำกลางบางขวาง

ปี พ.ศ. 2551

คำสั่งลงโทษ	จำนวน (ราย)
ภาคทัณฑ์	9
ตัดการเยี่ยมญาติ	56
ขังเดี่ยว	27
ลดชั้น	18
ตัดวันลด	11
รวม	121

จากตารางสถิติคำสั่งลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัยในปี พ.ศ. 2551 จะเห็นได้ว่ามีคำสั่งลงโทษผู้ต้องขังด้วยการตัดการเยี่ยมญาติมากที่สุด 56 ราย รองลงมาลงโทษด้วยการขังเดี่ยวจำนวน 27 ราย ลดชั้น 18 ราย ตัดวันลด 11 ราย และภาคทัณฑ์ 9 ราย

และจากตารางที่ 2.1 สถิติคำสั่งลงโทษผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง ปี พ.ศ. 2551 จะเห็นได้ว่ามีคำสั่งลงโทษตัดการเยี่ยมญาติ 56 ราย ซึ่งเป็นโทษสถานเบา และมีคำสั่งภาคทัณฑ์ 9 ราย เพื่อให้ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยเล็กน้อยได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรม

คำสั่งลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยที่เรือนจำกลางบางขวางด้วยการขังเดี่ยวเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องขังที่เป็นรายสำคัญ หรือมีพฤติกรรมต่อต้านเป็นอันตราย แยกขังให้ง่ายต่อการควบคุมของเรือนจำซึ่งมีมากถึง 27 ราย เรือนจำกลางบางขวางมีมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกันผู้ต้องขังรายสำคัญ หรือมีพฤติกรรมที่ยากต่อการควบคุมแยกไว้ต่างหาก

ส่วนการลงโทษผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวางด้วยการลดชั้น และลดวันต้องโทษนั้น สำหรับผู้ต้องขังที่จำคุกในเรือนจำกลางบางขวางแล้วมีผลกระทบมาก เป็นการลงโทษที่รุนแรง เพราะผู้ต้องขังที่จำคุกในเรือนจำกลางบางขวางมีโทษสูง ชั้นของนักโทษมีผลต่อการจำคุกใน

เรือนจำมาก เพราะการอภัยโทษ และการพักการต้องโทษต้องพิจารณาจากชั้นของผู้ต้องขังด้วย ถ้าไม่มีความจำเป็นเรื่องผลประโยชน์ และการควบคุมตัวเองของผู้ต้องขังแล้วจะไม่กระทำ ความผิดวินัยให้ลงโทษถึงตัดชั้น และตัดวันลดโทษ การลงโทษนี้จะใช้กับผู้ต้องขังที่กระทำ ความผิดวินัยซ้ำและมีลักษณะร้ายแรง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการศึกษาการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังใน เรือนจำมีดังต่อไปนี้

นาถยา บัวลอย (2543, น. (1), 1-3) ศึกษาเรื่องปัจจัยในการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ผลการศึกษาพบว่า การกระทำผิดมี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดคือ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยเกี่ยวกับ บุคลิกภาพ และปัจจัยภูมิหลัง การกระทำผิดจะมีองค์ประกอบเกี่ยวกับผู้กระทำผิด ผู้ถูกกระทำ พฤติกรรมแห่งคดี อุปกรณ์ประกอบในการกระทำผิด การดำเนินการและผู้ตกเป็น เหยื่อของผู้กระทำผิด ซึ่งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการกระทำผิดมีผลสำคัญต่อการตัดสินใจ กระทำผิด มูลเหตุจูงใจที่ผลักดันให้กระทำผิด เกิดจากสภาพอารมณ์ จิตใจเป็นเหตุผลผลักดัน ให้มี การกระทำผิดมากที่สุด ปัจจัยด้านสังคมเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอาชญากรรมเป็นปัญหาสังคม ที่สำคัญอย่างหนึ่ง เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีต จนกระทั่งปัจจุบันและต่อไปในอนาคต การกระทำผิดหรือการเป็นอาชญากรเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสภาวะอื่น ๆ ในสังคมมนุษย์ อาชญากรรมเป็นการกระทำที่มีผลเสียแก่คนอื่น สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมีผลต่อ การเกิดปัญหาของอาชญากรรมเป็นอย่างมาก อาชญากรรมบางชนิด เกิดขึ้นเพราะการกระทำ ของเหยื่อ การส่งเสริมความถูกต้อง และความยุติธรรมเกี่ยวกับการกระทำผิดในสังคมและจะทำให้ เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระหว่างกลุ่มบุคคล และมาตรฐานความประพฤติ ของสังคม ซึ่งจะเป็นสิ่งช่วยสร้างความเป็นธรรม ในสังคมที่ปกครองด้วยระบบกฎหมาย

สมลทิพย์ ใจเหล็ก (2545, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัญหาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ในคดียาเสพติด ผู้เสพยาจะกระทำผิดระเบียบวินัยของเรือนจำเสมอ การประสบปัญหา ไม่มีญาติ มาเยี่ยม และการทำผิดซ้ำ ผู้ค้ามักจะพยายามขยายเครือข่าย ขณะถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำกำหนด โทษที่ผู้ต้องขังในคดียาเสพติด ได้รับเป็นอุปสรรคสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟู เจ้าหน้าที่ขาด การฝึกอบรมให้มีความชำนาญในการแก้ไขฟื้นฟูในคดียาเสพติด เจ้าหน้าที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับ

ความเครียด เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มจำนวนมากขึ้น ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเสี่ยงภัยสูง ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับคำตอบแทนจากการทำงานที่ไม่มีความเหมาะสม สถานที่ที่ไม่เหมาะสมจำนวนผู้ต้องขังมาก แออัดเกินไป ขาดโปรแกรมการแก้ไขเฉพาะสำหรับบุคคลกิจกรรมที่จัดให้ผู้ต้องขังไม่เหมาะสม งบประมาณไม่เพียงพอ

ยุทธศักดิ์ ทองประพันธ์ (2546, น. บทคัดย่อ) ศึกษาสาเหตุการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม ผลการศึกษาพบว่า เกิดจากความเครียดและความแออัด ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท การมีเวลารว่างมากและการฝึกวิชาชีพไม่เหมาะสมก่อให้เกิดการล่นการพนัน การลงโทษที่ไม่สมดุลงกับความผิดและการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ต้องขังด้วยกันหรือเจ้าหน้าที่ก่อให้เกิดการกระด้างกระเดื่องและต่อต้านกฎระเบียบ ผู้ต้องขังกระทำผิดมากที่สุด คือ ความผิดเกี่ยวกับสิ่งของต้องห้าม อาทิ เงินสด โทรศัพท์ อุปกรณ์การเล่นการพนัน และยาเสพติด เป็นต้น ผู้ต้องขังเห็นว่ากฎระเบียบในการลงโทษไม่รุนแรงจึงมีการฝ่าฝืนและมีไว้ในครอบครอง

สุวรรณ ใจคลองแคล้ว (2546, น. บทคัดย่อ) ศึกษาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 25 ปี กระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้างรายวัน เคยเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ลักษณะของแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนแออัด ชอบเที่ยวยามค่ำคืน เรียนรู้พฤติกรรมจากเพื่อนมากที่สุด ต้องการเงินหรือทรัพย์สินเนื่องจากไม่มีรายได้และว่างงาน มีฐานะทางครอบครัวค่อนข้างยากจน มีภาระหนี้สิน ก่อนถูกจำคุกจะพักอาศัยอยู่กับมารดา สนิทสนมกับมารดา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีบุคลิกภาพแบบ Extraversion (แสดงออก)

กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีลักษณะชอบกิจกรรมแสดงออก นิสัยก้าวร้าว และ Nueroticism (หวั่นไหว) เป็นผู้ที่มีลักษณะตื่นตันทง่าย คิดมากมีความโน้มเอียงเป็นโรคประสาท

กรอบแนวคิดในการศึกษา

